

سناریوهای پیش روی مسئله هفتم آبان (بزرگداشت روز کوروش)

• ایرج حق ندی^۱

چکیده

در هفتم آبان ماه ۱۳۹۵ جمعیت کثیری در کنار مقبره کوروش در شهرستان پاسارگاد استان فارس گرد هم آمدند و به شعارهایی ساختارشکنانه و اعمالی ضدنحسار پرداختند. از سال ۱۳۹۶ به بعد، با مداخله مراجع رسمی کشور اجازه برگزاری مراسم داده نشد و موضوع از حیطه فرهنگی خارج شد و به مسئله سیاسی-امنیتی تبدیل شد. در این پژوهش، سناریوهای پیش روی مسئله هفتم آبان بررسی شده است. از مصاحبه‌های عمیقی که با خبرگان درمورد موضوع و ابعاد آن صورت گرفت، شش فرض به‌عنوان آینده‌های پیش روی این مسئله استخراج شد. بعد از استخراج فرض‌ها، با ساخت پرسش‌نامه‌هایی، احتمالات تکی و شرطی فرض‌های موردنظر مورد سنجش قرار گرفت و داده‌ها با نرم‌افزار اسمیک پراب اکسپرت تحلیل شد. یافته‌ها نشان می‌دهد برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرحجم مردم در مراسم، برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (مانند یادبود یعقوب لیث صفاری) در سایر نقاط کشور فرض‌هایی هستند که از احتمال وقوع بیشتری در مقایسه با سایر فرض‌ها برخوردارند. همچنین، از میان ده سناریویی که احتمال وقوع بیشتری دارند، محتمل‌ترین سناریو سناریوی تداوم وضع موجود است. حضور و غیاب متغیرها در این سناریو به این صورت است: برخورد امنیتی با مشارکت‌کنندگان در مراسم همراه با عدم شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در سایر مناطق کشور، ندادن مجوز برای برگزاری این مراسم و سایر یادبودهای شخصیت‌های تاریخی و باستانی در سایر مناطق، و عدم فراموشی موضوع و عدم امکان برگزاری مراسم با وجود مخالفت نظام. در نهایت، می‌توان گفت آینده مطلوبی پیش روی مسئله مورد بررسی پیش‌بینی نمی‌شود.

واژگان کلیدی

هفتم آبان، روز کوروش، روش سناریویی خبره‌محور، تعارضات هویتی.

مقدمه

هویت از واژه‌های «Idem» و «Idem» به معنای «یکسان و مشابه» منشعب شده است. این واژه در یک معنا به ویژگی یکتایی و فردیت، یعنی تفاوت‌های اساسی که فرد را از دیگران تمایز می‌بخشد، اشاره دارد (Connolly, 2002: 14) و در معنای دیگر بر درک فرد مبنی بر اینکه متعلق به گروه‌های اجتماعی معین است اشاره دارد و این تعلق بر اهمیت دادن به ارزش‌ها و عقاید گروهی که فرد عضو آن است دلالت دارد (عالمی، ۱۳۸۰: ۴۵). هویت ما از رهگذر شناسایی یا عدم شناسایی و حتی کژشناسایی دیگران شکل می‌گیرد. اگر شخصی یا گروهی از مردم در آیینۀ مردم یا جامعه پیرامون خود تصویری محدود، فرومایه و پست از خویش بیابند دچار آسیب جدی خواهند شد و از اینکه دیگران تصویری تحریف‌شده از آنان دارند رنج خواهند برد. عدم شناسایی یا شناسایی ناقص می‌تواند شکلی از سرکوب باشد (تیلور، ۱۳۹۲: ۳۵). انسان تنها به میزانی که مورد شناسایی قرار می‌گیرد می‌تواند به شکوفایی و بالندگی برسد؛ کشمکش بر سر شناسایی می‌تواند به راهکاری رضایت‌بخش منجر شود که به نفع نظام اجتماعی است و آن نیز دستیابی به نظام شناسایی متقابل در بین افراد برابر است (تیلور، ۱۳۹۲: ۶۰-۵۹).

هویت را نباید همچون ذاتی از پیش تعیین شده و ملتزم به صفات ثابت دانست (دان^۲، ۱۳۸۵: ۸۳). هویت انسان امروزی، در سطوح خرد و کلان جامعه و حتی در درون هر هویت، مرکب و چندمرکزی و متکثر است (حاجیان، ۱۳۹۲: ۴۹). جهان جدید جهانی است که امکان بروز هویت‌های متفاوت را امکان پذیر کرده است (رجایی، ۱۳۹۷: ۵۷).

ایرانیان پرورده فرهنگی تلفیقی هستند؛ چراکه دارای انواع عرفان‌ها، مذاهب اسلامی به همراه ته‌نشین‌های دینی پیش از اسلام، تمدن غرب و تعلقات قومی بوده‌اند (اسلامی ندوشن، ۱۳۹۵: ۱۹) که باید مورد توجه قرار گیرند. هویت ایرانی پایه‌های متعددی دارد. دین اسلام، ایران باستان، غرب متجدد، تعلقات قومی - که اغلب با هم جمع نمی‌شوند. داوری اردکانی (۱۳۸۶: ۷۵-۷۴) تعارضی جدی در ترکیب ایرانی بودن و غربی بودن و بین دین و تمدن غرب می‌بیند. وی اسلام و ایرانی بودن را از صفات ذاتی هویت ایرانی می‌داند و متجدد بودن را صفت عرضی و معتقد است این‌ها با هم جمع نمی‌شوند. داریوش شایگان در شرح نظریه «هویت چهل تکه» بر آن است که ابعاد سه‌گانه هویت ایرانی هویت ملی، دینی و غرب در غالب موارد با یکدیگر ناسازگارند (۱۳۸۲: ۱۶۲).

شکل‌گیری هویت در سطح خرد از فرایندی روان‌شناختی و جامعه‌پذیری پیروی می‌کند. فرد در دوران جامعه‌پذیری اولیه و ثانویه خود در معرض ارزش‌هایی قرار می‌گیرد و به تدریج

1. Tayler

2. Dunn

آن‌ها را می‌پذیرد و درونی می‌کند. اما هویت تنها امری فرهنگی-اجتماعی نیست که در سطح روان‌شناختی به صورت ناخودآگاه شکل بگیرد و ثابت بماند، بلکه امری سیاسی نیز هست. هر دولت بر یک یا چند بُعد از ابعاد متعدد هویت تأکید کرده و بقیه را یا نادیده می‌گیرد یا سعی می‌کند آن‌ها را حذف کند. همین امر موجب تعارض هویتی در میان سطوح خرد و کلان می‌شود.

تا پیش از انقلاب مشروطه، آگاهی قومی وجود داشت، اما این آگاهی به آگاهی از «هویت ملی» نینجامید (دیلقمانی و قاسمی ترکی، ۱۳۹۶: ۱۳۴). مسئله هویت ملی و، متعاقب آن، تعارض هویتی ایرانیان از قرن نوزدهم با ورود مدرنیته غربی به ایران آغاز شد (رستمی و زیباکلام، ۱۳۹۷: ۱۵۰). ایرانیان برای نخستین بار در زمان قاجار، به‌ویژه در اواخر این دوره، به سبب شکست‌های ایران از روس، ناگزیر از ارتباط با غرب و اعزام دانشجویان برای کسب علوم جدید و جبران عقب‌ماندگی‌ها شدند. نخستین برخورد این دانشجویان با غرب و پیشرفت و تجدد آن‌ها باعث ایجاد مشکل هویت در این افراد شد (کچوئیان، ۱۳۸۵: ۹).

در دوران قاجار، رویه باستان‌گرایی دست‌مایه روشنفکران و متفکران برای ترویج روحیه خودباوری و ایجاد حس غرور ملی شد؛ حال آنکه در دوران پهلوی این روش برای تبلیغات دولتی به کار رفت (عسکرانی، ۱۳۹۰: ۱۶۳) و به ملی‌گرایی افراطی تبدیل شد. رضا شاه با کودتای ۱۲۹۹ روی کار آمد. از نظر او، تنها راه رسیدن به تجدد و رفع چالش‌ها و تنش‌های داخلی در گرو ایجاد دولت‌ملتی مدرن و مقتدر بود، که لازمه این امر ایجاد وحدت و انسجام از طریق سیاست یکسان‌سازی هویتی و فرهنگی بود (دیلقمانی و قاسمی ترکی، ۱۳۹۶: ۱۶۷). افراط در ملی‌گرایی باستان‌گرایانه به‌عنوان ایدئولوژی رسمی دوران پهلوی، ستیز با مذهب و حاملان آن و نیز سرکوب گروه‌های قومی مختلف اسباب ایجاد شکاف‌های هویتی را در درون جامعه ایران فراهم کردند (زریری، ۱۳۸۴: ۱۰).

در چند سال اخیر، برگزاری مراسم اربعین و هزینه‌های بسیار زیاد آن و تقارن این آیین با روز بزرگداشت کوروش و ممانعت‌های جدی و حتی خشن با حضور مردم در پاسارگاد موجب شعله‌ور شدن آتش خشم ایرانیانی شده است که در حال تعادل بین عوامل هویت‌ساز ایرانی (دین، ایران باستان، غرب و قومیت) هستند.

در این سال‌ها، ملی‌گراهای باستان‌گرا و سلطنت‌طلبان سعی در مصادره عناصر هویتی ایرانی (جشن عید نوروز، آیین چهارشنبه‌سوری، بزرگداشت روز فردوسی و...) کرده‌اند. از طرف دیگر، گروه‌هایی که از ایدئولوژی رسمی کشور حمایت می‌کنند به طرد و حذف این آیین‌ها، از جمله روز بزرگداشت کوروش، از هویت متکثر ایرانی پرداخته‌اند. تقارن روز کوروش با ایام محرم و اربعین حسینی و تلاش جدی مسئولان کشور در برگزاری هرچه باشکوه‌تر ایام اربعین و نادیده‌گرفتن و بعضاً مخالفت و امنیتی‌کردن برگزاری مراسم هفتم آبان در چند سال

اخیر این نماد (روز کوروش به عنوان نماد تعارض هویت) را برجسته کرده و به مسئله‌ای ملی تبدیل کرده است.

در هفتم آبان ۱۳۹۵ جمعیت کثیری در کنار مقبره کوروش در شهرستان پاسارگاد استان فارس گرد هم آمدند و به شعارهایی ساختارشکنانه همراه با اعمالی ضدهنجار پرداختند. سال ۱۳۹۶ به بعد، با مداخله نیروهای امنیتی اجازه برگزاری هیچ گونه مراسمی داده نشد و راهبرد حفظ امنیت و جلوگیری از تجمع به عنوان مدل مواجهه انتخاب شد.

سال ۱۳۹۶ شاهد تلاقی دو مراسم آیینی در کشور بودیم: نخست مراسم اربعین امام حسین (ع)؛ و دوم برگزاری روز کوروش. در این میان، مواجهه دوگانه مسئولان نظام با این آیین‌ها موجب برانگیخته شدن احساسات منفی به نوع مدیریت این آیین‌ها شد. پیام‌هایی در شبکه‌های مجازی همچون تلگرام، واتساپ، اینستاگرام و... با برگزاری شدند که محتوای آن‌ها نشان از ایجاد و گسترش احساسات منفی افراد به نظام جمهوری اسلامی داشت. در این فضا، پیام‌هایی ردوبدل شدند مبنی بر اینکه «نظام جمهوری اسلامی مخالف هویت ایرانی است، جمهوری اسلامی برای برگزاری مراسم پیاده‌روی اربعین هزینه‌های مجانی زیادی شامل اتوبوس، غذا، ایجاد سرپناه، توزیع آب معدنی، استقرار مکان‌هایی برای مراقبت پزشکی در طول مسیر، قراردادن ایستگاه‌های مخابراتی، اینترنت رایگان، کاهش قیمت تلفن و خدمات بسیاری از این نوع برای شرکت در پیاده‌روی اربعین هزینه می‌کند؛ در حالی که برای برگزاری روز کوروش جاده‌ها را می‌بندد، موضوع را به شورای امنیت ملی ارجاع می‌دهد؛ نیروهای نظامی و انتظامی امنیتی را برای سرکوب مردم بسیج می‌کند و...». هرچند در سال گذشته مسیرهای منتهی به شیراز را نیروهای امنیتی و نظامی تا حدودی مسدود کردند و صرفاً به روستاییان و کسانی که مجوز تردد داشتند اجازه عبور داده شد (خبرگزاری پانا، ۷ آبان ۱۳۹۷)، اما این‌گونه اقدامات نه تنها از حساسیت موضوع نمی‌کاهد، بلکه بر شدت آن نیز می‌افزاید.

با توجه به اهمیت موضوع برای سیاست‌گذاری فرهنگی، در این مقاله سعی شده است به این پرسش‌ها پاسخ داده شود: چه فرض‌هایی در مورد برگزاری روز کوروش مطرح است؟ بر اساس فرض‌های مطرح شده، چه سناریوهایی در مورد برگزاری این روز وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

با وجود اهمیت روز کوروش و حاشیه‌های آن برای سیاست‌گذاری فرهنگی در سطح ملی، مرور پیشینه نشان می‌دهد که تنها یک پژوهش به این موضوع پرداخته است. همچنین مرور پژوهش‌های آینده‌نگارانه‌ای که به سناریوسازی همت گماشته‌اند نیز حاکی از آن است که تعداد انگشت‌شماری با روش اسمیک پراب اکسپرت نگاشته شده‌اند. بنابراین،

پژوهش پیش رو از این جنبه‌ها دارای نوآوری است^۱. با این حال، برای حفظ رابطه این مقاله با مقالات حوزه آینده‌پژوهی، در ادامه به برخی از پژوهش‌هایی که در این حوزه صورت گرفته‌اند می‌پردازیم.

محمدی و احمدی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای به بررسی سناریوهای آینده روابط ایران و پاکستان برای ارائه راهکارهای هم‌گرایی بین دو کشور، با روش شهودی و استفاده از منابع و اسناد، پرداخته‌اند. سناریوهای پیشنهادی در این پژوهش به این صورت‌اند: لزوم تنش‌زدایی روابط ایران با عربستان سعودی، اهمیت حل بحران سیاسی افغانستان، اهمیت جایگاه ایران در روند هم‌گرایی هند و پاکستان و مشارکت دوجانبه در سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی. رستمی، احمدیان و کریمی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای سناریوهای پیش روی مناسبات راهبردی اتحادیه اروپا و آمریکا در پرتو توافق هسته‌ای ایران را مطالعه کرده‌اند. نویسندگان این مقاله، بر اساس نظریه بازی‌ها، چهار سناریو را شهودی و بدون استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های سناریوسازی استخراج کرده‌اند که به این شرح هستند: ۱. دورشدن اتحادیه اروپا و ایالات متحده و واگرایی در روابط فرآتلانتیک؛ ۲. هم‌نوایی و همسویی با ایالات متحده؛ ۳. متقاعدکردن ترامپ به حفظ برجام ضمن تعهد به هم‌گرایی در روابط فرآتلانتیک؛ و ۴. سیاست کج‌دار و مریز اروپا و آمریکا در دوره ترامپ. الداعی، ابراهیمی، شجاعی و دیده‌خانی (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر آینده توسعه منطقه گردشگری استان گلستان با روش میک مک پرداخته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که ۸ عامل اصلی در توسعه گردشگری آینده استان گلستان تأثیرگذارند که عبارت‌اند از: مشارکت بخش خصوصی، فرهنگ پذیرش گردشگر، کارآفرینی در بخش گردشگری، تأسیس مراکز خرید، امنیت گردشگران داخلی و خارجی، درآمد بخش گردشگری و تأسیسات زیربنایی دولت در صنعت گردشگری. بر اساس دو معیار شدت عدم قطعیت و میزان اهمیت و از ترکیب دو محور کارآفرینی بخش گردشگری و فرهنگ پذیرش گردشگر، چهار سناریو برای توسعه گردشگری این استان شناسایی شده‌اند: ۱. کارآفرینی در طرح‌های گردشگری استان و فرهنگ پذیرش گردشگران از منطقه میزبان؛ ۲. کارآفرینی در طرح‌های گردشگری استان و عدم فرهنگ پذیرش گردشگران از منطقه میزبان؛ ۳. عدم کارآفرینی در طرح‌های گردشگری استان و عدم فرهنگ پذیرش گردشگران از منطقه میزبان؛ و ۴. عدم کارآفرینی در طرح‌های گردشگری استان و فرهنگ پذیرش گردشگران از منطقه میزبان. نقیب‌زاده و کاک‌حمد (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی بحران کرکوک عراق و سناریوهای آتی این منطقه به صورت شهودی و بدون استفاده از روش‌های سناریونگاری پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش

نشان می‌دهد که سناریوهای پیش روی آینده منطقه موردنظر به این شرح هستند: ۱. اجرایی شدن قانون اساسی؛ ۲. تقسیم قدرت؛ ۳. بازگشت به مرزهای پیش از سال ۱۹۶۸؛ ۴. تحت مدیریت سازمان ملل؛ ۵. تسلط دولت عراق؛ ۶. تضعیف قدرت شیعیان؛ ۷. تغییر رویکرد بازیگران دخیل؛ ۸. ایالت مستقل کرکوک؛ ۹. مدیریت مشترک؛ و ۱۰. تسلط دوباره اقلیم کردستان. نبوی و صفوی (۱۳۹۹) سناریوهای روابط با ترکیه را بررسی کرده‌اند. برای نیل به سناریوسازی، ابتدا ۶۲ متغیر مؤثر بر روابط دو کشور را شناسایی کردند، سپس با ساخت پرسش‌نامه‌ای اثرگذاری و عدم قطعیت متغیرهای موردنظر را با توزیع آن در میان ۳۵ نفر از خبرگان آگاه به روابط دو کشور مورد سنجش قرار داده‌اند. در نهایت، هشت عامل به عنوان عوامل مؤثر بر آینده روابط ایران و ترکیه برای ساخت سناریو شناسایی شدند. سناریوهای استخراج شده در این پژوهش عبارت‌اند از: ۱. بازگشت کمالیست‌ها؛ ۲. پنجه در پنجه؛ ۳. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز؛ ۴. توفیق اجباری؛ ۵. رؤیای سلطان؛ ۶. دستاورد مقاومت؛ و ۷. شیر در قفس.

پلوئی، درویشی سه‌تلانی، فضل‌ی، بیات و قادری (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان «ارائه سناریوهای آینده صنعت گردشگری سلامت ایران در افق ۱۴۱۴»، با تکنیک گلوله برفی، با ۴۱ خبره در حوزه مورد مطالعه در ۵ دور مصاحبه کردند. همچنین، آن‌ها ۲۸ عامل کلیدی مؤثر بر آینده گردشگری سلامت را بر اساس روش سناریوسازی پیترشوارتز^۱ تحلیل کردند. یافته‌ها نشان می‌دهد، بر اساس ۱۱ شاخص نهایی ارزیابی، چهار سناریو پیش روی گردشگری سلامت کشور است: ۱. ایران، رؤیای شیرین گردشگران سلامت؛ ۲. ایران، در انتظار گردشگران سلامت؛ ۳. ایران، محروم از موهبت گردشگری سلامت؛ و ۴. ایران، میزبان گردشگران سرزده حوزه سلامت. در فضای علوم اجتماعی کشور تنها پژوهشی که با روش سناریوسازی اسمیک پراب اکسپرت اجرا شده است پژوهشی است تحت عنوان «سناریوهای مسائل فضای مجازی ایران در سال ۱۳۹۵» به قلم مولایی، طالبیان و عابدی (۱۳۹۶). در این پژوهش، هفت متغیر از پژوهش آینده‌پژوهی ایران ۱۳۹۵ اخذ شده و از آن‌ها شش گمانه یا فرضیه ساخته شده است. احتمالات تکی و اثرهای متقابل شرطی وقوع و عدم وقوع فرضیه‌ها نیز با استفاده از پانل‌های خبرگی مورد سنجش قرار گرفته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که افزایش ضریب نفوذ اینترنت و اثرگذاری رسانه‌های غیررسمی بر زندگی شهروندان بسیار زیاد خواهد بود. در نهایت، تحلیل سناریوها در افق یک‌ساله حاکی از آن است که آینده مطلوبی پیش روی فضای مجازی کشور پیش‌بینی نمی‌شود.

مبانی نظری پژوهش اسمیک پراب اکسپرت

پژوهش پیش رو با دیدگاه نظری بازیگرمحور صورت گرفته است. بازیگران و کنشگران آگاه از موقعیت و فعال در انجام کنش در کنش‌های متقابل و روزمره با اعمالشان در حال ساخت واقعیت‌های اجتماعی هستند. عمل آن‌ها می‌تواند متأثر از کسب سود و کاهش هزینه باشد. در اینجا، سود صرفاً به معنای سود اقتصادی نیست، بلکه مهم‌تر از منفعت اقتصادی، کسب وجهه اجتماعی و اعمال قدرت در جامعه مدنظر است. برخی کنشگران در این موضوع با هدف پاسداشت میراث فرهنگی ایران باستان به چالش هویتی ایرانی‌اسلامی وارد می‌شوند. هدف این افراد نه تنها کسب سود نیست، بلکه برای رسیدن به اهدافشان از منابع مالی خود نیز سرمایه‌گذاری می‌کنند. هرکدام از بازیگرانی که در سیاست‌گذاری هویت ایرانی‌اسلامی امروز ایفای نقش می‌کنند دارای منابع متفاوت (مالی و غیرمالی)، میزان نفوذ متفاوتی - در بین مدیران دولتی و عموم مردم - هستند. همچنین، میزان اصرار متفاوتی بر اجرا و عملی شدن برنامه‌هایشان دارند. البته در این راه، برخی از قدرت زیادی برخوردارند و برخی از قدرت بهره‌ای ندارند. این بازیگران صرفاً در نقش کنشگر واحد (فرد) نیستند، بلکه در جایگاه نهاد (مانند: بسیج، نهادهای امنیتی یا ریاست جمهوری)، وزارت‌خانه‌ها (مانند: صنایع دستی و گردشگری، اطلاعات) و تشکل‌های مردمی (انواع سازمان‌های مردم‌نهاد، گروه‌های علمی دانشگاهی) و حتی عموم بدون هیچ تشکلی در چالش مورد مطالعه شرکت می‌کنند. این بازیگران برای نیل به اهداف خود از راهبردها و ابزارهایی استفاده می‌کنند که باید بررسی شوند. و در نهایت، از ترکیب بازی‌ها و راهبردهای این بازیگران دورنماهای متفاوتی قابل تصور است. لذا، بازیگران و سیاست‌گذاران این عرصه برای جلوگیری از به هم خوردن نظم و انسجام اجتماعی و حفظ وحدت ملی (با حفظ تکرار) باید از آینده‌های پیش روی مسئله آگاهی داشته باشند و برای حل آن رویکرد مردم‌سالاری مشورتی ملهم از ایده‌های نظریه‌پردازانی چون جان رالز، یورگن هابرماس^۲ و امی گاتمن^۳ را درباره چگونگی مواجهه جوامع سیاسی با موضوع‌های انتخاب اجتماعی (اسمیت ولریمر^۴، ۱۳۹۶: ۲۰۱۲۰۰) اتخاذ کنند.

در این مقاله به بررسی سناریوهای پیش روی مسئله هفتم آبان و روز کوروش می‌پردازیم. در مورد مسائل مرتبط با روز کوروش و هفتم آبان، در پژوهش سبکتکین، حاجیانی و حق‌ندری (۱۴۰۰) بازیگران، مسائل/اهداف، اثرگذاری متقابل بازیگران، رقابت هرکدام از بازیگران در دستیابی به اهداف، هم‌گرایی و واگرایی بازیگران و رابطه بازیگران با هرکدام از اهداف با

1. John Rawls
2. Jürgen Habermas
3. Amy Gutmann
4. Smith & Larimer

استفاده از نظریه‌روشن مکتور تحلیل شده‌اند. همچنین یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که نیروهای امنیتی شامل سازمان اطلاعات سپاه و وزارت اطلاعات مهم‌ترین بازیگران مسئله مورد بررسی هستند. مهم‌ترین مناقشات نیز حفظ امنیت و جلوگیری از اغتشاش و تلاش برای تضعیف مشروعیت مذهبی نظام و جایگزینی ارزش‌ها و نمادهای ایران باستان به جای ارزش‌ها و نمادهای اسلامی است.

مقاله پیش رو بر اساس رویکرد اسمیک پراب اکسپرت نگاشته شده است. این روش بخشی از رویکرد جامع لاپرسپکتیو^۱ است؛ لاپرسپکتیو مکتب آینده‌پژوهی فرانسوی است که گوده^۲ و همکاران توسعه‌اش داده‌اند. این رویکرد با نام مدل LIPSOR^۳ نیز شناخته می‌شود و رویکرد مهم برنامه‌ریزی سناریویی مشارکتی است که گوده (۲۰۰۱؛ ۱۹۹۹) در «لابراتوار بررسی آینده و راهبرد^۴» پیشنهاد کرده است (استراتژیا و جا اتری، ۱۳۹۴: ۳۱۴). رویکرد لاپرسپکتیو در حالت جامع شامل پنج مرحله است: ۱. تحلیل ساختاری با استفاده از روش میک مک^۵؛ ۲. تحلیل راهبردهای بازیگران (شامل هم‌گرایی‌ها، واگرایی‌ها و روابط بین بازیگران و اهداف/مسائل) با روش مکتور^۶؛ ۳. تدوین فرضیات و تحولات محتمل آینده با نگاهی متخصص محور با روش اسمیک پراب اکسپرت^۷؛ ۴. تجزیه و تحلیل مرفولوژیک (سناریوهای ممکن) با استفاده از روش مرفل^۸؛ و ۵. ارزیابی سناریوها و توصیه‌های سیاستی با روش مولتی پل^۹ (Godet, 2006: VII).

روش اسمیک پراب اکسپرت رویکردی اکتشافی بر مبنای اطلاعات کیفی را اتخاذ می‌کند. این رویکرد رویکردی کارشناس محور است که به ارائه اطلاعات/نظرهای مبتنی بر تعداد معینی از فرضیه‌های مرتبط با مسئله روز کوروش می‌پردازد. احتمالات تکی و شرطی این فرضیات را کارشناسان به دست می‌آورند (استراتژیا و جا اتری، ۱۳۹۴: ۳۱۵).

داده‌ها در روش اسمیک پراب اکسپرت در سه مرحله تحلیل می‌شوند. ابتدا داده‌های خام به نرم‌افزار داده می‌شوند. نرم‌افزار داده‌ها را تحلیل می‌کند و خروجی را به سه شکل ارائه می‌دهد:

1. La Prospective
2. Godet
3. Lien, Innovation, Perspective, Stratégie et Organismat
4. future and Strategy Review Lab
5. Micmac
6. Mactor
7. Smic Prob-Expert
8. Morphol
9. Multipol

۱. داده‌های نهایی^۱؛ ۲. احتمالات سناریوها^۲؛ و ۳. تحلیل حساسیت^۳ (Godet, 1994: 146). این روش نیازمند فرضیات یا گمانه‌هایی در مورد موضوع مورد مطالعه است که در پژوهش پیش رو از پنل‌های خبرگی، مصاحبه‌ها، اسناد و گفت‌وگوهای متمرکز با خبرگان موضوع، بازیگران و ذی‌نفعان استخراج شده‌اند. شش گمانه به دست آمده است که ابتدا احتمال وقوع هر کدام جداگانه بررسی شده و سپس در دو ماتریس اثرهای متقاطع مورد سنجش قرار گرفته‌اند. به‌طور کلی، داده‌ها برای این بخش در سه ماتریس از مشارکت‌کنندگان گردآوری شد. ابتدا، در ماتریس اول، احتمال وقوع هر گمانه جداگانه پرسیده شد. در ماتریس بعد درخواست شد که احتمال وقوع یک گمانه را در صورت رخ دادن گمانه دیگری تخمین بزنند (اثر ستون برسطر). در ماتریس سوم نیز از پاسخ‌گوها خواسته شد که اگر فرض یا گمانه معینی رخ ندهد، احتمال وقوع فرض دیگر چقدر خواهد بود. نرم‌افزار سپس اقدام به تحلیل روابط متقاطع می‌کند و خروجی‌های متنوعی ارائه می‌دهد. در ادامه به تفسیر خروجی‌ها می‌پردازیم.

روش پژوهش

در این پژوهش، ابتدا بازیگران درگیر در مسئله روز کوروش شناسایی شدند. سپس مصاحبه‌های متعددی به‌صورت پنل با بازیگران درگیر در مسئله و خبرگان موضوع صورت گرفت و فرض‌های متعددی در مورد مسئله هفتم آبان در افق پنج‌ساله استخراج شدند. این فرض‌ها به بازیگران و خبرگان موضوع ارجاع داده شدند و رتبه‌بندی شدند. در نهایت، شش فرض مورد توافق بازیگران و خبرگان موضوع به‌عنوان فرض‌های نهایی انتخاب شدند. در مرحله بعد، با ساخت پرسش‌نامه، احتمالات تکی و شرطی فرض‌های مورد نظر سنجیده شد. داده‌های گردآوری شده به نرم‌افزار وارد و تحلیل شدند. بازیگران با روش انباشتی و گلوله برفی شناسایی شدند. این بازیگران شامل مجموعه‌های امنیتی (سپاه پاسداران و وزارت اطلاعات استان فارس)، سیاسی و اداری (وزارت کشور، وزارت میراث فرهنگی و گردشگری، استانداری استان فارس، سازمان‌های وابسته به نهاد ریاست جمهوری)، و نمایندگان سازمان‌های مردم‌نهاد هستند.

یافته‌های پژوهش

در این بخش، ابتدا در جدول ۱ فرض‌های مورد بررسی در آینده پیش روی مسئله روز کوروش بیان شده‌اند. در ادامه به برآوردهای تک و شرطی فرض‌های مطرح شده پرداخته خواهد شد. در نهایت، نتایج تحلیل حساسیت آورده شده است.

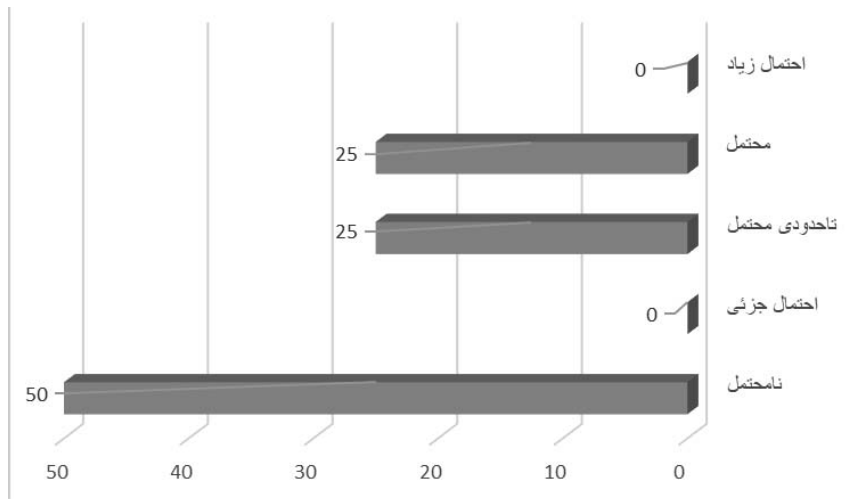
1. Final Data
2. Probability of Scenarios
3. Analysis of Sensitivity

جدول ۱. فرض‌های موردبررسی در آینده‌پیش‌روی مسئله روزگوروش

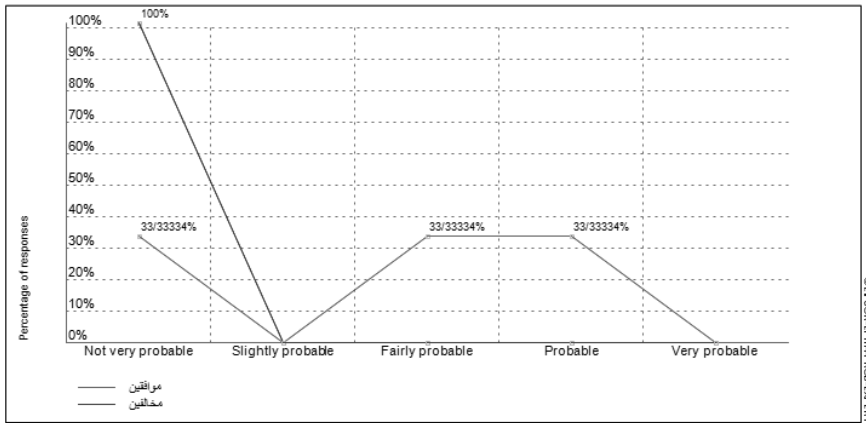
ردیف	فرض یا گمانه	نام کوتاه
۱	برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرحجم مردم در مراسم بزرگداشت	برخورد
۲	شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور (غیر از پاسارگاد)	اعتراضات
۳	اعطای مجوز برپایی مراسم بزرگداشت در پاسارگاد	مجوز
۴	برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث، بابک خرم‌دین و...) در سایر نقاط کشور	جابجین
۵	به فراموشی سپرده شدن موضوع	فراموشی
۶	بزرگاری تمام‌عیار مراسم بزرگداشت با وجود مخالفت نظام	بزرگاری

تخمین وقوع فرض‌ها

برای ساخت سناریوهایی که از ترکیب فرض‌ها شکل می‌گیرند، ابتدا باید احتمال وقوع هرکدام از فرض‌ها سنجیده شود. در این بخش، احتمال وقوع فرض‌های ششم، دوم و چهارم برای نمونه به دو صورت کلی و به تفکیک موافقان و مخالفان برگزاری بزرگداشت آورده شده است.

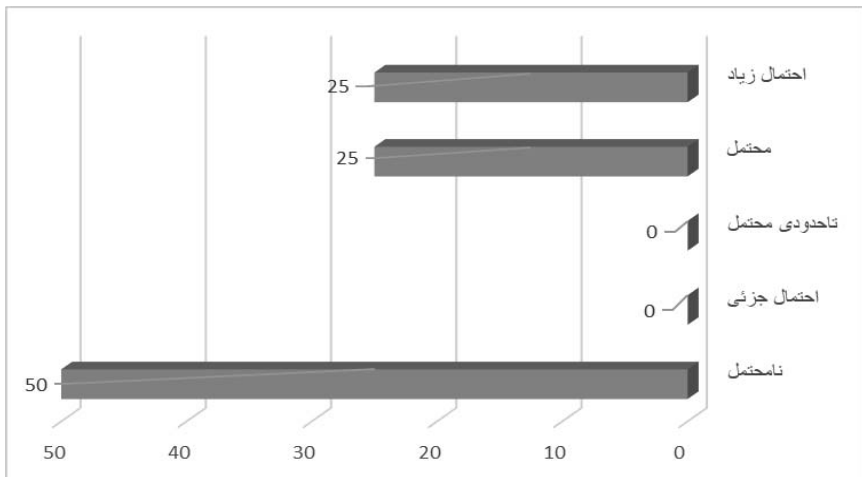

نمودار ۱. احتمال وقوع فرض ششم: برگزاری مراسم با وجود مخالفت‌های نظام

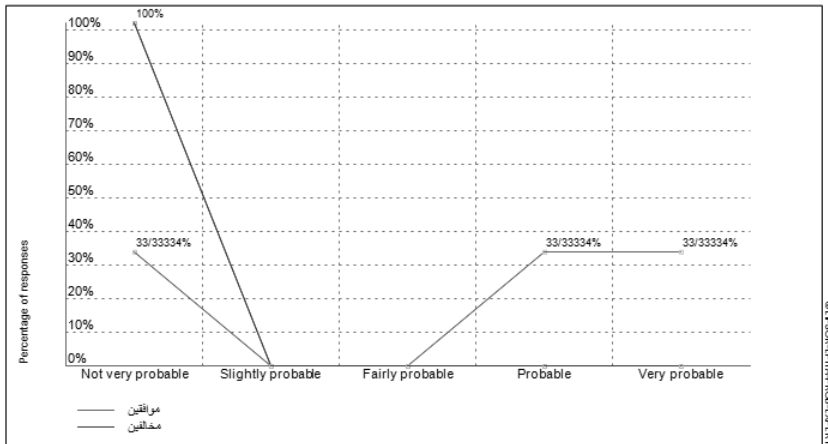

نمودار ۲. احتمال وقوع فرض ششم به تفکیک موافقان و مخالفان

یکی از فرض‌هایی که در این پژوهش احتمال وقوعش بررسی شد برگزاری مراسم روز کوروش با وجود مخالفت‌های مراجع رسمی نظام بود. یافته‌ها حاکی از آن است که نیمی از خبرگان و بازیگران مشارکت‌کننده (۵۰ درصد) معتقدند امکان وقوع این فرض بسیار ضعیف است. یک چهارم (۲۵ درصد) این احتمال را تا حدودی محتمل و یک چهارم (۲۵ درصد) دیگر نیز این امکان را محتمل برآورد کرده‌اند. همچنین، تحلیل دقیق‌تر این بحث نشان می‌دهد که همه مخالفان (۱۰۰ درصد) امکان برگزاری چنین مراسمی را با ویژگی‌های گفته شده بسیار محتمل (در واقع منتفی) دانسته‌اند. طیف موافقان نیز به سه دسته تقسیم‌بندی شده‌اند. یک سوم (۳۳ درصد) این امکان را نه چندان محتمل، و دوسوم دیگر نیز تا حدودی محتمل (۳۳ درصد) و محتمل (۳۳ درصد) برآورد کرده‌اند.

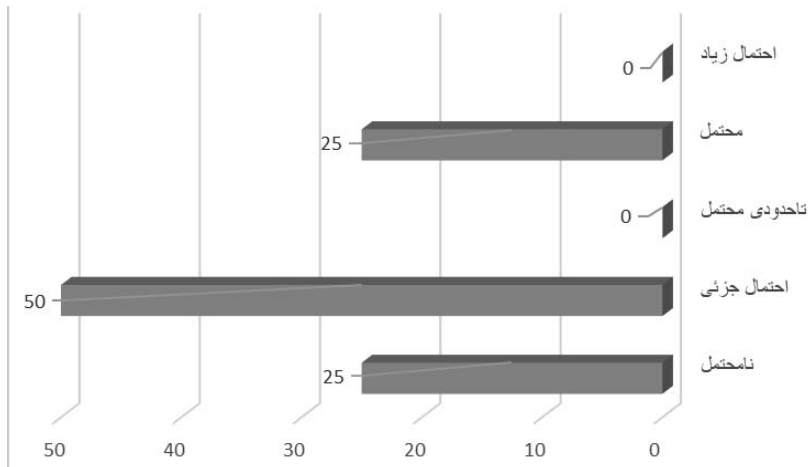

نمودار ۳. احتمال وقوع فرض چهارم: برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر در سایر نقاط کشور

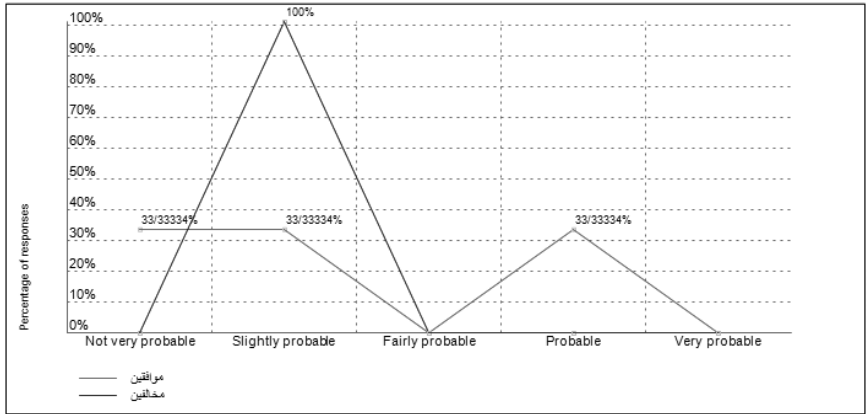

نمودار ۴. احتمال وقوع فرض چهارم به تفکیک موافقان و مخالفان

برگزاری مراسم برای کوروش و یادبودهای ملی دیگر (مانند بزرگداشت یعقوب لیث صفاری و بابک خرم‌دین) به عنوان فرضیه‌ای در پاسخ به عدم امکان برگزاری روز کوروش در هفتم آبان ماه نیز به عنوان فرض جایگزین بررسی شد. یافته‌های نمودار ۳ نشان می‌دهد که نیمی از بازیگران احتمال وقوع این فرض را نه چندان محتمل تخمین زده‌اند. همچنین یک چهارم بازیگران این احتمال را ممکن و یک چهارم دیگر نیز درصد احتمال وقوع این فرض را بسیار زیاد برآورد کرده‌اند. یافته‌های نمودار ۴ نیز نشان می‌دهد بازیگران مخالف برگزاری بزرگداشت در هفتم آبان احتمال وقوع این فرض را کاملاً منتفی می‌دانند. موافقان نیز دیدگاه‌های متنوعی را از احتمال خیلی کم (۳۳ درصد)، احتمال زیاد (۳۳ درصد) و احتمال خیلی زیاد (۳۳ درصد) مطرح کرده‌اند.

نمودار ۵. احتمال وقوع فرض دوم: شکل‌گیری امواج اعتراضی در سایر نقاط کشور

نمودار ۶. احتمال وقوع فرض دوم به تفکیک موافقان و مخالفان

یکی از فرض‌های مورد بررسی احتمال شکل‌گیری امواج اعتراضات مردم در سایر نقاط کشور است که پاسخی به عدم برگزاری بزرگداشت کوروش است. یافته‌های نمودار ۵ نشان می‌دهد که ۲۵ درصد خبرگان و بازیگران مشارکت‌کننده در پژوهش احتمال وقوع این فرض را نه چندان محتمل، ۵۰ درصد احتمال جزئی و ۲۵ درصد نیز محتمل تخمین زده‌اند. همچنین، با توجه به نمودار ۶، مخالفان این احتمال را خیلی جزئی می‌دانند؛ در حالی که موافقان دیدگاه‌هایی متفاوت را. احتمال خیلی جزئی (۳۳ درصد)، احتمال جزئی (۳۳ درصد) و محتمل (۳۳ درصد) اتخاذ کرده‌اند.

برآورد احتمالات شرطی وقوع گمانه‌ها

در این بخش به برآورد احتمال وقوع و احتمال عدم وقوع هر کدام از فرض‌ها بر اساس وقوع و عدم وقوع سایر فرض‌ها پرداخته می‌شود. ابتدا در جدول ۲ اثرهای متقابل فرض‌ها به صورت احتمال وقوع سنجیده شده است. سپس در جدول ۳، اثرهای متقابل فرض‌ها بر همدیگر به شکل عدم احتمال وقوع آورده شده است.

جدول ۲. اثرهای متقابل احتمال وقوع گمانه‌ها بر همدیگر

بزرگاری تمام‌عیار مراسم با وجود مخالفت نظام	به فراموشی سپرده شدن موضوع	برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث و بابک خرم‌دین) در سایر نقاط کشور	اعطای مجوز برپایی مراسم در پاسارگاد	شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور	برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرچم مردم در مراسم	احتمال وقوع	فرض‌ها	ردیف
۰/۶۳	۰/۶۲	۰/۷۵	۰/۴۹	۰/۸۴	۰/۷۶	۰/۷۶	برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرچم مردم در مراسم	۱
۰/۴۶	۰/۱۱	۰/۳۹	۰/۴۴	۰/۴۳	۰/۴۸	۰/۴۳	شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور	۲
۰/۲۲	۰/۱۶	۰/۱۴	۰/۲۰	۰/۲۱	۰/۱۳	۰/۲۰	اعطای مجوز برپایی مراسم در پاسارگاد	۳
۰/۵۱	۰/۱۲	۰/۶۰	۰/۴۲	۰/۵۵	۰/۶۰	۰/۶۰	برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث و بابک خرم‌دین) در سایر نقاط کشور	۴
۰/۱۳	۰/۱۸	۰/۰۴	۰/۱۴	۰/۰۵	۰/۱۴	۰/۱۸	به فراموشی سپرده شدن موضوع	۵
۰/۳۸	۰/۲۷	۰/۳۲	۰/۴۲	۰/۴۱	۰/۳۱	۰/۳۸	برگزاری تمام‌عیار مراسم با وجود مخالفت نظام	۶

جدول ۲ اثرهای متقابل احتمال وقوع فرض‌های مورد بررسی را بر یکدیگر مورد سنجش قرار می‌دهد. یافته‌های این جدول نشان می‌دهد که در صورت امکان وقوع یک فرض احتمال وقوع سایر فرض‌ها چقدر است. برای نمونه، اگر برخورد امنیتی با مشارکت عمومی مردم رخ دهد، احتمال وقوع شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور ۰/۴۸ است. اگر پیشینه (هنجارشکنی‌ها، شعارها و نمادهای مخالف نظام) روز کوروش به فراموشی سپرده شود، احتمال وقوع شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور ۰/۱۱ است.

به علاوه، از این جدول می توان احتمال وقوع هر کدام از فرض ها را بعد از محاسبات نرم افزاری مشاهده کرد. برای نمونه، احتمال وقوع فرض اول، یعنی برخورد امنیتی با مشارکت کنندگان و شرکت کنندگان در مراسم، ۰/۷۶ است. احتمال وقوع به فراموشی سپرده شدن پیشینه موضوع ۰/۱۸ است.

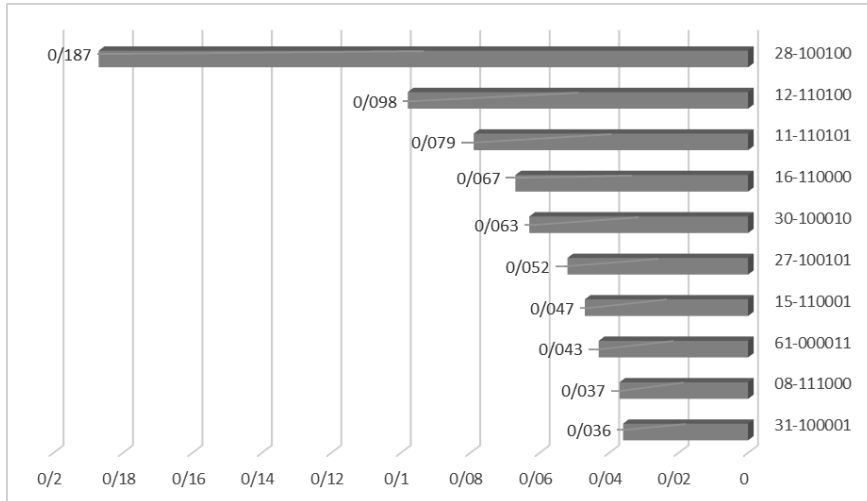
جدول ۳. اثرهای متقابل عدم احتمال وقوع گمانه ها بر گمانه های دیگر

ردیف	فرض ها	احتمال وقوع	برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرحجم مردم در مراسم	شکل گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور	اعطای مجوز برپایی مراسم در پاساژاد	بازگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث و بابک خرمدین) در سایر نقاط کشور	به فراموشی سپرده شدن موضوع	برگزاری تمام عیار مراسم با وجود مخالفت نظام
۱	برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرحجم مردم در مراسم	۷۶	۰	۰/۶۹	۰/۸۳	۰/۷۷	۰/۷۹	۰/۸۳
۲	شکل گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور	۰/۴۳	۰/۲۸	۰	۰/۴۲	۰/۴۹	۵۰	۰/۴۱
۳	اعطای مجوز برپایی مراسم در پاساژاد	۰/۲۰	۰/۴۳	۰/۲	۰	۰/۳۰	۰/۲۱	۰/۱۹
۴	بازگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث و بابک خرمدین) در سایر نقاط کشور	۰/۶۰	۰/۶۲	۰/۶۴	۰/۶۵	۰	۰/۷۱	۰/۶۶
۵	به فراموشی سپرده شدن موضوع	۰/۱۸	۰/۲۸	۰/۲۷	۰/۱۹	۰/۳۹	۰	۰/۲۱
۶	برگزاری تمام عیار مراسم با وجود مخالفت نظام	۰/۳۸	۰/۵۸	۰/۳۵	۰/۳۷	۰/۴۶	۰/۴۰	۰

جدول ۳ اثرهای متقابل عدم احتمال وقوع فرض های مورد بررسی را بر یکدیگر مورد سنجش قرار می دهد. بر اساس نتایج این جدول، اگر برخورد امنیتی با مشارکت کنندگان و برگزار کنندگان مراسم بزرگداشت رخ ندهد، احتمال وقوع شکل گیری امواج اعتراضات مردمی در سایر نقاط کشور ۰/۲۸ است. اگر پیشینه موضوع هفتم آبان ماه فراموش نشود، احتمال برخورد امنیتی با برگزار کنندگان و مشارکت کنندگان در برگزاری بزرگداشت کوروش ۰/۷۹ است.

احتمال وقوع سناریوها

در این بخش، احتمال وقوع سناریوها بررسی شده است. از ترکیب فرض‌های مطرح شده ۶۴ سناریو استخراج شده است که در اینجا ده سناریوی اولی که احتمال وقوعشان بیشتر است آورده شده است.

نمودار ۷. احتمال وقوع سناریوها در افق پنج‌ساله

در این پژوهش شش فرض برای مسئله روز کوروش اساس دیدگاه‌های خبرگان، مطالعه اسناد و مصاحبه با بازیگران در نظر گرفته شد. برای هر کدام از این فرض‌ها دو حالت حضور و غیاب یا وقوع و عدم وقوع را می‌توان در نظر گرفت. با توجه به اینکه شش فرض داریم و هر فرض دارای دو حالت؛ بنابراین، اگر حالت‌های دوگانه را شش بار در هم ضرب کنیم تعداد ترکیب‌های ممکن این فرض‌ها به دست می‌آید. در واقع، هر ترکیب یک سناریو به حساب می‌آید؛ یعنی: $2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 2$. در نتیجه، ۶۴ حالت یا سناریو ساخته می‌شود که هر کدام احتمال وقوع متفاوتی دارند. برای نشان دادن هر سناریو از تقسیم‌بندی دودویی^۱ (صفر و یک) استفاده می‌شود. برای نمونه، سناریوی اول این‌گونه نمایش داده می‌شود: ۱۱۱۱۱۱. به این معنا که همه شش فرض مورد نظر محقق شده‌اند. یا اگر سناریو بدین صورت بود: ۱۱۱۱۱۰، به این معناست که پنج فرض اول محقق خواهند شد و فرض آخر تحقق نخواهد یافت. در شکل ۷، ده سناریوی اول که احتمال وقوع بیشتری داشتند نمایش داده شده‌اند. بر این اساس، سناریوی شماره ۲۸ (۱۰۰۱۰۰) با احتمال وقوع حدود ۱۹ درصد محتمل‌ترین سناریوست. سناریوی شماره ۱۲ (۱۱۰۱۰۰) با احتمال وقوع حدود ۱۰ درصد در مرتبه دوم قرار می‌گیرد. سناریوی شماره

۱۱ (۱۱۰۱۰۱) با احتمال وقوع حدود ۸ درصد، سناریوی شماره ۱۶ (۱۱۰۰۰۰) با احتمال حدود ۷ درصد، و سناریوی شماره ۳۰ با احتمال وقوع ۶ درصد جزء پنج سناریویی هستند که احتمال وقوعشان از سایر سناریوها بیشتر است. این سناریوها در جدول ۴ نیز نمایش داده شده‌اند.

جدول ۴. سناریوهای با بیشترین احتمال وقوع

سناریو	احتمال وقوع	برخورد آمیختی با مشارکت عمومی پرچم مردم در مراسم	شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور	اعطای مجوز برپایی مراسم در پاساژگاد	برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث و بابک خرم‌دین) در سایر نقاط کشور	به فراموشی سپرده شدن موضوع	برگزاری تمام‌عیار مراسم با وجود مخالفت نظام
۲۸	۰/۱۸۷	حضور	غیاب	غیاب	حضور	غیاب	غیاب
۱۲	۰/۰۹۶	حضور	حضور	غیاب	حضور	غیاب	غیاب
۱۱	۰/۰۷۹	حضور	حضور	غیاب	حضور	غیاب	حضور
۱۶	۰/۰۶۷	حضور	حضور	غیاب	غیاب	غیاب	غیاب
۳۰	۰/۰۶۳	حضور	غیاب	غیاب	غیاب	حضور	غیاب

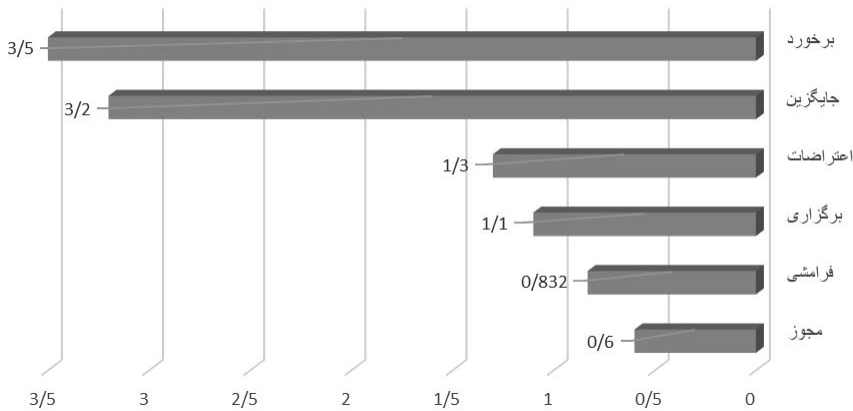
جدول ۴ به احتمال وقوع سناریوها پرداخته است. در این جدول، صرفاً سناریوهایی مطرح شده‌اند که احتمال وقوع بیشتری دارند. با توجه به این جدول، سناریوی شماره ۲۸ محتمل‌ترین سناریوست. در این سناریو، فرض‌های اول و چهارم حاضر و سایر فرض‌ها غایب هستند. همچنین، حضور و غیاب فرض‌ها در سایر سناریوها نیز در این جدول مشهود است.

نتایج تحلیل حساسیت

جدول ۵. ماتریس کشش

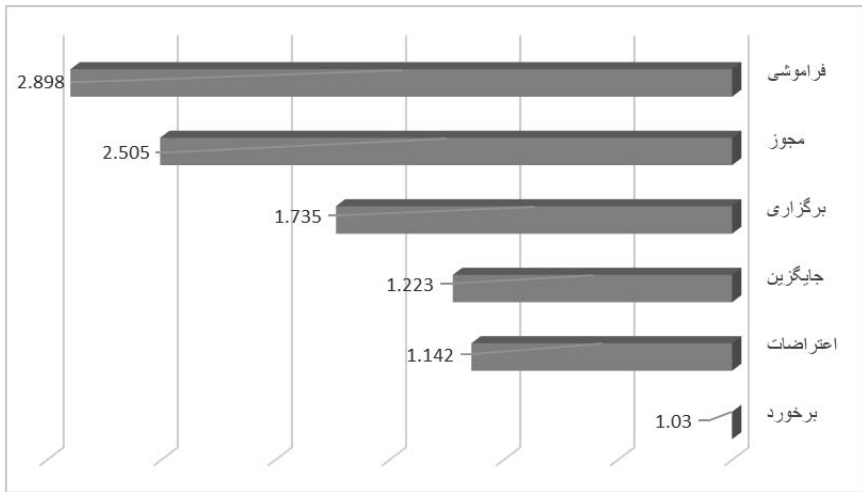
قدر مطلق مقادیر	برگزاری	فراموشی	جایگزین	مجوز	اعتراضات	برخورد
۳/۵۲	-۰/۷۸۱	-۰/۸۷۳	-۰/۴۴۵	-۱/۲۰۸	-۰/۲۱۳	۱
۱/۲۷۵	-۰/۱۸۵	-۰/۴۷۱	-۰/۲۳۷	-۰/۲۰۷	۱	-۰/۱۷۴
۰/۶۰۳	-۰/۱۰۴	-۰/۱۲۸	-۰/۱۲۸	۱	-۰/۱۱۲	-۰/۱۳۱
۰/۲۳۹	-۰/۵۱۴	-۱/۱۵۲	۱	-۰/۷۲۳	-۰/۴۷۲	-۰/۳۶۸
۰/۸۳۲	-۰/۱۵۲	۱	-۰/۱۸۶	-۰/۱۷۹	-۰/۱۸۶	-۰/۱۲۹
۱/۰۶۳	۱	-۰/۲۷۳	-۰/۲۲۶	-۰/۱۷۷	-۰/۱۵۹	-۰/۲۲۸
—	۱/۷۳۵	۲/۸۹۸	۱/۲۲۳	۲/۵۰۵	۱/۱۴۲	۱/۰۳

تحلیل حساسیت نشان می‌دهد که اگر هر گمانه مقدار مشخصی تغییر کند، تأثیرش بر سایر گمانه‌ها چگونه خواهد بود. مقادیر این جدول را نرم‌افزار براساس احتمال وقوع فرض‌ها محاسبه می‌کند. تغییر در احتمال وقوع هریک از این فرض‌ها یا، به عبارت دیگر، واریانس تغییرات برابر با ۱/۰ در نظر گرفته شده است. برای نمونه، سطر یک نشان می‌دهد که اگر احتمال وقوع فرض اول ۱ بیشتر شود، احتمال وقوع فرض دوم ۰/۲۱ کاهش پیدا می‌کند. با جمع سطری و ستونی این مقادیر می‌توان فهمید که حساسیت کدام یک از فرض‌ها به تغییرات از بقیه بیشتر است. یافته‌های تحلیل حساسیت تغییر به صورت دو نمودار «حساسیت تأثیر» و «حساسیت وابستگی» نیز نمایش داده می‌شوند. مقادیر این نمودارها در واقع قدرمطلق مجموع ستون برای حساسیت وابستگی و قدرمطلق مجموع سطرها برای حساسیت تأثیر در جدول تحلیل حساسیت است. نتایج تحلیل حساسیت در دو نمودار حساسیت اثرگذاری و حساسیت وابستگی، با اثرپذیری در نمودارهای ۸ و ۹ آورده شده است.

نمودار ۸. حساسیت تأثیر

نمودار ۸ نشان می‌دهد که بیشترین میزان حساسیت تأثیر مربوط به فرض برخورد امنیتی است. میزان تأثیرگذاری این فرض بر سایر فرض‌ها ۳/۵۲ است. مجموع مقادیر سطر اول در جدول تحلیل حساسیت یا جدول کشش است. تفسیر این مقدار بدین صورت است که تغییر یک واحد در برخورد امنیتی به ۳/۵۲ واحد تغییر در سایر فرض‌ها منجر می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود، این فرض بیشترین مقدار تأثیرگذاری را به خود اختصاص داده است.

نمودار ۹. حساسیت وابستگی

نمودار ۹ حساسیت وابستگی فرض‌های مورد پژوهش را نشان می‌دهد. مقادیر این نمودار از جمع ستونی مقادیر جدول کشش به دست آمده است. این نمودار نشان‌دهنده میزان اثرپذیری هر کدام از فرض‌هاست. بیشترین مقدار در این نمودار ۲/۸۹۸ مربوط به فرض فراموش شدن پیشینه مسئله مورد بررسی است. به عبارتی، وابستگی تغییر در احتمال وقوع فراموش شدن^۱ مسئله کوروش بیش از فرض‌های دیگر است.

۱. منظور از فراموش شدن صرفاً احتمال فراموش شدن پیشینه موضوع (یعنی هنجارشکنی‌ها، شعارها و نمایش‌های سال ۹۴ در پاسارگاد) است و هیچ‌کدام از خبرگان و بازیگران مورد بررسی قائل به فراموش شدن مسئله بزرگداشت کوروش در هفتم آبان نیستند.

بحث و نتیجه‌گیری

در هفتم آبان ماه سال ۱۳۹۵ جمعیت کثیری در کنار مقبره کوروش در شهرستان پاسارگاد استان فارس گرد هم آمدند و به شعارهایی ساختارشکنانه همراه با اعمالی ضدهنجار پرداختند. سال ۱۳۹۶ به بعد، با مداخله نیروها و مراجع رسمی کشور اجازه برگزاری هیچ گونه مراسمی داده نشد و موضوع از حیطه فرهنگی خارج شد و به مسئله سیاسی امنیتی تبدیل شد. اهمیت موضوع برای سیاست‌گذاری فرهنگی کلان کشور در جهت حل مسئله نیازمند شناسایی سناریوهای پیش روست. بدین منظور، ابتدا بازیگران درگیر در مسئله هفتم آبان (حق ندی، ۱۴۰۰) شناسایی شدند. سپس با استفاده از تکنیک‌های نمونه‌گیری انباشتی، مرور اسناد، وبگاه‌ها و مصاحبه با خبرگان فرض‌هایی در مورد آینده مسئله پیش رو در افق پنج‌ساله به این شرح مطرح شدند: ۱. برخورد امنیتی با مشارکت عمومی پرحجم مردم در مراسم بزرگداشت؛ ۲. شکل‌گیری امواج اعتراضات مردمی در مناطق دیگر کشور (غیر از پاسارگاد)؛ ۳. اعطای مجوز برپایی مراسم بزرگداشت در پاسارگاد؛ ۴. برگزاری این مراسم و یادبودهای ملی دیگر (یعقوب لیث، بابک خرم‌دین و...) در سایر نقاط کشور؛ ۵. به فراموشی سپرده شدن موضوع؛ و ۶. برگزاری تمام‌عیار مراسم بزرگداشت با وجود مخالفت نظام.

بر اساس یافته‌ها، بیشترین احتمال وقوع مربوط به سناریوی شماره ۲۸ است که حدود ۱۹ درصد احتمال وقوع دارد. بر مبنای این سناریو، در پنج سال آینده (H1) با شرکت‌کنندگان در این مراسم برخورد امنیتی خواهد شد؛ (H2) در سایر نقاط کشور اعتراض مردمی در حمایت از برگزاری بزرگداشت روز کوروش شکل نخواهد گرفت؛ (H3) از طرف مراجع رسمی نظام برای برپایی مراسم مجوز صادر نخواهد شد؛ (H4) برای سایر شخصیت‌های باستانی تاریخی در سایر نقاط کشور (همچون قلعه بابک در مازندران و به ویژه یعقوب لیث صفاری در استان خوزستان) مراسم بزرگداشت برپا خواهد شد؛ و (H5) با وجود محدودیت و سخت‌گیری‌هایی که در مورد روز کوروش در سال‌های اخیر صورت گرفته است، این مسئله به فراموشی سپرده نخواهد شد؛ (H6) همچنین امکان برگزاری بزرگداشت روز کوروش به دست مردم و دوست‌داران تاریخ و فرهنگ ایران، با وجود مخالفت‌های مراجع رسمی، بسیار محدود خواهد بود.

بعد از این سناریو، سناریوی شماره ۱۲ با حدود ۱۰ درصد دارای بیشترین میزان احتمال وقوع است. در این سناریو، فرض‌های اول و دوم و چهارم حضور دارند و سایر فرض‌ها غایب هستند. پنج سناریوی اول، که در جدول ۴ بیان شده‌اند، جمعاً حدود ۴۹ درصد حوزه احتمالات موضوع را پوشش می‌دهند.

نتایج آزمون تحلیل حساسیت نشان می‌دهد که از میان فرض‌های موردبررسی بیشترین میزان اثرگذاری مربوط به فرض برخورد امنیتی است. تحلیل حساسیت به این معناست که تغییر در احتمال وقوع هریک از فرض‌های موردبررسی چه مقدار احتمال وقوع سایر فرض‌ها را تغییر می‌دهد. بنابراین، می‌توان گفت افزایش در میزان شدت برخورد امنیتی با شرکت‌کنندگان در مراسم بزرگداشت کوروش موجب تغییر در میزان احتمال وقوع اعتراضات مردمی در حمایت از کوروش، به‌عنوان نماد هویت ملی، و بزرگداشت شخصیت‌های باستانی تاریخی در سایر نقاط کشور و... خواهد شد. با توجه به این یافته، شایان ذکر است سایر فرض‌های مطرح‌شده در این مقاله به برخورد امنیتی مسئولان با مشارکت‌کنندگان در مراسم حساس‌اند و سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آینده درمورد موضوع متوجه این فرض است.

با توجه به اینکه هدف پژوهش‌های آینده‌نگارانه صرفاً شناسایی آینده‌ها نیست، بلکه استفاده از یافته‌های این پژوهش‌ها برای نزدیک شدن به آینده‌های مطلوب یا حتی ساختن آینده مطلوب و دوری از آینده‌های نامطلوب است؛ در ادامه، با توجه به یافته‌های پژوهش، سعی شده است چند پیشنهاد برای حل مسئله موردبررسی ارائه شود.

پیشنهادها

برآورد خبرگان مشارکت‌کننده در پژوهش نشان می‌دهد که فرض برخورد امنیتی با مشارکت‌کنندگان مراسم بزرگداشت کوروش مهم‌ترین فرض پیش روی مسئله است. این برخورد موضوع را از حیطه فرهنگی خارج کرده و وارد حیطه‌های امنیتی و سیاسی کرده است. در نتیجه امنیتی شدن موضوع، نهادهای متولی فرهنگ همچون وزارت میراث فرهنگی و گردشگری از میدان تصمیم‌گیری خارج شده‌اند و احتمال چاره‌جویی برای حل مسئله کاهش یافته است. براین اساس، پیشنهاد می‌شود نهادهای سیاسی امنیتی فضا را برای حضور نهادهای متولی فرهنگی باز کنند و به آن‌ها مجال فعالیت و تلاش برای حل مسئله بدهند. تداوم برخورد امنیتی، علاوه بر اینکه هزینه‌های زیادی برای نظام در پی دارد، موجب انفعال نیروهای فرهنگی کشور می‌شود و توان آن‌ها را از بین می‌برد.

تداوم برخورد امنیتی با مشارکت‌کنندگان در مراسم روز کوروش و تلاش حامیان هویت ملی ایرانی در برگزاری این آیین در نقاط دیگر کشور و تلاش برای برگزاری بزرگداشت سایر شخصیت‌های تاریخی باستانی در مناطق دیگر کشور موجب تقویت حس مقاومت علیه نظام می‌شود؛ این امر تضعیف همبستگی ملی و سرمایه‌های انسانی نظام را در پی خواهد داشت. همچنین، تعارضات فرهنگی را نیز دامن خواهد زد. بنابراین، برای جلوگیری از ایجاد و تشدید تعارضات فرهنگی، از جمله دوگانه ملی/مذهبی یا مقاومت

علیه اندیشه‌ها و اعتقادات مذهبی، ضروری است سیاست‌گذاران کلان کشور همچون شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی امنیت ملی، کمیسیون فرهنگی مجلس در تعامل با نهادهای متولی فرهنگ و نهادهای مدنی با یکدیگر درمورد موضوع گفت‌وگو کنند، استدلال‌های یکدیگر را درمورد مخالفت یا موافقت با برگزاری بررسی کنند و به چاره‌اندیشی بپردازند؛ چراکه ادامه این روند، علاوه بر ایجاد و تشدید تعارضات نیروهای داخلی، سرمایه‌های فرهنگی خارجی کشور را نیز از میان خواهد برد.

منابع و مأخذ

- استراتژیا، آناستازیا و ماریا جا آنزی (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی سناریویی، ابزار فعالیت‌های آینده‌نگاری: رویکرد LIPSOR (رویکردی برای برنامه‌ریزی سناریویی مشارکتی) در پیشرفت‌های جدید در روش‌شناسی آینده‌نگاری. ترجمه مجتبی بهاری، احد رضاییان و معصومه کاظمی. تهران: مؤسسه افق آینده‌پژوهی راهبردی.
- اسمیت، کوین بی و کریستوفر دبلیو لریمر (۱۳۹۶). درآمدی نظری بر سیاست عمومی. ترجمه بهزاد عطارزاده. تهران: نشر علمی و فرهنگی.
- اسلامی ندوشن، محمدعلی (۱۳۹۵). ایران و تنهایی‌اش. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- الدافی، زهرا، عبدالحمید ابراهیمی، سامره شجاعی و حسین دیده‌خانی (۱۳۹۹). «تدوین سناریوهای توسعه منطقه گردشگری استان گلستان با رویکرد آینده‌پژوهی». فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۵۸: ۷۴-۵۹.
- پلوئی، کیوان، فرهاد درویشی سه‌تلانی، صفر فضلی، روح‌الله بیات و اسماعیل قادری (۱۴۰۰). «ارائه سناریوهای آینده صنعت گردشگری سلامت ایران در افق ۱۴۱۴». فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۶۲: ۷۸-۵۳.
- تیلور، چارلز (۱۳۹۲). چندفرهنگ‌گرایی، بررسی سیاست‌شناسایی. ترجمه طاهر خدیو و سعید ریزوندی. تهران: رخ داد نو.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۲). جامعه‌شناسی هویت ایرانی. تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- حق‌ندری، ایرج (۱۴۰۰). مطالعه تعارضات سیاست‌گذاری فرهنگی‌هویتی در ایران امروز: مورد مطالعه: تعارضات مرتبط با برگزاری مراسم روز کوروش، رساله دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی، دانشگاه خوارزمی.
- دان، رابرت جی (۱۳۸۵). نقد اجتماعی پست‌مدرنیته، بحران‌های هویت. ترجمه صالح نجفی. تهران: نشر شیرازه.
- داوری اردکانی، رضا (۱۳۸۶). «ایرانیان سرچشمه خودآگاهی غرب»، روزنامه هم‌میهن، ۱۳۸۶/۰۴/۰۲.
- دیلقمانی، فرشید و محمدعلی قاسمی ترکی (۱۳۹۶). «نگاهی به تطور تاریخی الگوها و سیاست‌های هویت ملی از زمان باستان تا دوره پهلوی». فصلنامه سیاست متعالیه، شماره ۱۹: ۱۵۵-۱۷۶.
- رجایی، فرهنگ (۱۳۹۷). مشکل هویت ایرانیان. تهران: نشر نی.
- رستمی، فرزاد، قدرت احمدیان و حمیدرضا کریمی (۱۳۹۷). «تحلیلی بر مناسبات راهبردی اتحادیه اروپا و آمریکا در پرتو توافق هسته‌ای ایران؛ سناریوهای پیش رو». فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، شماره ۲۸: ۲۳۹-۲۶۶.
- رستمی، مسعود و صادق زیباکلام (۱۳۹۷). «تبارشناسی ایدئولوژی ناسیونالیسم باستان‌گرا و

دیگری سازی». **فصلنامه پژوهش های سیاسی جهان اسلام**، شماره ۹: ۱۲۷، ۱۵۱.
 زریری، رضا (۱۳۸۴). «تجددگرایی و هویت ایرانی در عصر پهلوی». **ماهنامه زمانه**، شماره ۴۰: ۲۹-۲۴.
 سبکتکین، قربانعلی، ابراهیم حاجیانی و ایرج حق ندی (۱۴۰۰). «شناسایی و تحلیل رفتار بازیگران
 در مسئله هفتم آبان: هم‌گرایی ها و واگرایی ها». **فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری
 عمومی**، شماره ۴۰: ۳۸۶-۴۱۵.

شایگان، داریوش (۱۳۸۲). «هستی‌شناسی‌های پراکنده». **فصلنامه گفتگو**، شماره ۳۷: ۲۱۳۵.
 عالمی، مسعود (۱۳۸۰). **مطالعه برجستگی های هویت در ایران (مطالعه موردی: عرب‌های
 خوزستان)**، رساله کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
 عسکرانی، محمدرضا (۱۳۹۰). «آسیب‌شناسی آموزش تاریخ در نظام تعلیم و تربیت ایران. بررسی
 موردی: عصر قاجار تا پایان دوره رضاشاه». **فصلنامه مطالعات تاریخ فرهنگی، پژوهشنامه
 انجمن ایرانی تاریخ**، شماره ۵: ۱۶۹-۱۴۳.

فضای مجازی برواقیت پیشی نگرفت (۷ آبان ۱۳۹۷). **خبرگزاری پانا**، بازیابی شده در:

<https://www.pana.ir/news/866513>

کچوئیان، حسین (۱۳۸۵). **تطورات هویتی ایرانیان**. تهران: نشر نی.
 محمدی، حمیدرضا و ابراهیم احمدی (۱۳۹۵). «تحلیل دوسطحی از ژئوپلیتیک و اگرایی روابط ایران
 و پاکستان (سناریوهای آینده این روابط و ارائه راهکارهای هم‌گرایی)». **فصلنامه پژوهش های
 راهبردی سیاست**، شماره ۱۹: ۱۵۶-۱۲۹.

مولایی، محمدمهدی، حامد طالبیان و حمید عابدی (۱۳۹۶). «سناریوهای مسائل فضای مجازی
 ایران در سال ۱۳۹۵». **فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین**، شماره ۹: ۷۷، ۱۱۷.
 نبوی، سید مهدی و سید حمزه صفوی (۱۳۹۹). «تدوین سناریوهای روابط ایران و ترکیه در افق
 ۱۴۰۸». **فصلنامه آینده‌پژوهی راهبردی**، شماره ۱۸: ۷، ۳۶.

نقیب‌زاده، احمد و محمد کاک‌حمد (۱۳۹۹). «روند بحران کرکوک در تحولات سیاسی منطقه و
 سناریوهای آتی». **فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی**، شماره ۱:
 ۳۸۵، ۴۰۱.

Connoly, W. (2002). **Identity/Difference**. USA: University Of Minesota Press.

Godet, M. (2006). **Creating Futures: Scenario Planning as a Strategic
 Management Tool**. Economica Ltd.

Godet, M. (1994). **From anticipation to action: A handbook of strategic
 prospective**. Préface by Joseph F. Coates. UNESCO Publishing.